Transcriptie

00:00:04 Tjip de Jong

Welkom bij de podcast Onderwijskansen in het primair onderwijs. Een podcastserie voor leraren, intern begeleiders, schoolleiders en bestuurders. In deze podcast komen onderwijsprofessionals en onderzoekers aan het woord over het bestrijden van onderwijsachterstanden met wetenschap als inspiratiebron. Het programma Onderwijskansen is een samenwerking van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek, de PO Raad, het ministerie van OCW en verschillende onderwijs- en onderzoeksinstellingen. Voor meer informatie, kijk op www.onderwijskansen.eu.

Mijn naam is Tjip de Jong, leuk dat je luistert. Aan tafel zitten Marianne Boogaard, onderzoeker bij het Kohnstamm Instituut, gespecialiseerd in praktijkgericht onderzoek in samenwerking met docenten en in onderzoek naar onderwijsachterstanden, burgerschap en diversiteit. Leuk dat je er bent. En naast jou zit Daisy Mertens, leraar bij de brede basisschool De Vuurvogel in Helmond, eerder leerkracht van het jaar in 2016 en Global Teacher Price finalist in 2019. En ook raadslid van de Onderwijsraad. Leuk dat je er bent.

We gaan het hebben in deze podcast over kennis van de wereld en hoe we kennis van de wereld kunnen opbouwen als kerntaak van het primair onderwijs en dan specifiek gericht op onderwijsachterstanden in het primair onderwijs. Nou, een lange aanloop, maar daar gaan we het over hebben. Marianne, laten we even beginnen bij deze kernvraag. Waarom is het nou belangrijk om het over kennis te hebben specifiek voor deze doelgroep? Kun je daar iets over zeggen?

00:01:21 Marianne Boogaard

Belangrijk voor leren is dat je kennis hebt en vanuit de kennis die je hebt bouwt het ook gemakkelijker voort op nieuwe kennis. En ja, dat zal iedereen wel weten, maar er is best een verschil tussen wat kinderen meekrijgen van huis uit aan, wat dan heet in de literatuur, cultureel kapitaal. Maar ja, met name ouders met een hogere opleiding en met een beter inkomen zijn gewoon geneigd om kinderen meer mee te geven dat ook belangrijk is voor het leren op school. Dus ze gaan vaker naar musea, kinderboerderijen, naar sportwedstrijden, kastelen, dierentuinen, dat soort dingen. Die kinderen hebben ook vaak kans om lid te zijn van allerlei clubjes, dus die zitten vaker op muziekles of op een sportclub of op de scouting, waardoor ze ook een beter ja breder netwerk en meer kennis meekrijgen dan kinderen uit milieus waarin dat minder gebruikelijk is.

En daarnaast weten we uit onderzoek, en dat is eigenlijk al vanaf de jaren 80, dat ouders met zelf een hogere opleiding ook hun kinderen meer uitnodigen in gesprekken om hun

gedachten naar voren te brengen en om uit te dagen tot nadenken. Dus ze krijgen moeilijke vragen eigenlijk thuis en minder: Ja, zo zit het. En dan krijgen ze ook meer ruimte om hun eigen mening te vormen, om te horen wat iemand anders daarover denkt, of welke dingen je eigenlijk allemaal nog meer kan meenemen. En dat levert allemaal samen gewoon op dat je betere kennis van de wereld opbouwt, omdat het gesprek daarover gaat. Maar ook dat je leert om vragen te stellen en leert om nieuwsgierig te zijn.

00:03:19 Tjip de Jong

Ja, als je meer weet, ga je ook meer vragen stellen. Dat gebeurt thuis misschien meer en voor deze specifieke doelgroep, Daisy, moeten we dus meer doen. Kennis van de wereld is dan een belangrijke kerntaak. Hoe zie jij dat als leerkracht?

00:03:31 Daisy Mertens

Ja, ik zal eerst ook wel even de context van de school schetsen, want ik herken me totaal in wat je zegt. Ik geef les in Helmond op een multiculturele school, meer dan dertig nationaliteiten in de binnenstad in groep 7/8. En ja ik herken dit ook. Er zijn tegenwoordig heel veel initiatieven, een stichting Leergeld, maar ook culturele instellingen die ervoor willen zorgen dat kinderen muziekles krijgen bij ons op school, sport en bewegen initiatieven. En ja, dat is gewoon echt ook nodig, omdat het vanzelfsprekend vanuit de gezinssituatie gewoon niet gebeurt. En we weten dat we voor deze kinderen, als het gaat om kennis... Ik zie ook in de praktijk, dat krijgen ze gewoon minder mee. Ook door die culturele verschillen, maar ook omdat ouders werken, soms in ploegendiensten. Ook armoede speelt daar een rol in. En nou ja, dan ben je dus als school de plek waar je het verschil kan maken en waar je dus heel goed moet nadenken over: Welke kennis bied ik aan? En hoe doe ik dat in de onderwijstijd die ik heb? Wat wil ik ze dan leren? Omdat je hen gewoon een gelijke start wilt geven. Dat is volgens mij een hele mooie ambitie die we kunnen hebben, maar in veel gevallen dus ook niet zo is.

00:04:57 Tjip de Jong

Nee, nee. Het is dus echt extra belangrijk om voor deze doelgroep dit goed in de vingers te hebben als leerkracht en daar goed over na te denken. En wat we in deze podcast willen doen, Daisy, is aan de hand van voorbeeldlessen eigenlijk het gesprek wat verder uitwerken en de kapstokken, waarom het belangrijk is, hoe je het kunt doen, wat uitpakken. Dus je hebt wat voor ons voorbereid, hè? Dat is wel aardig om misschien even mee te starten.

00:05:15 Daisy Mertens

Ja, ik had het al voorbereid, want het was een lesmodule die een collega en ik hebben ontworpen over de groei en ontwikkeling van mens, dier en plant. En daarmee wil ik eigenlijk laten zien dat door kennis en de manier waarop je die kennis opbouwt en hoe

je daarin les geeft dat het echt bij kan dragen aan dat kinderen ook nou het gevoel hebben dat ze zelfvertrouwen hebben en dat ze heel veel kunnen leren. En deze les, les 13 van de lesmodule, gaat over de veranderende omgeving en de isolatie van populaties. En dan denk je misschien: Nou doe je dat in het basisonderwijs? Ja, in groep 7/8, maar dat vraagt wat.

We hebben eerst nagedacht over een raamwerk op basis van de kerndoelen. Dus vanuit die groei en ontwikkeling, daar is ook kennis voor nodig. Op de Pabo begreep ik niet zo goed waarom ik nou die basiskennis, natuur en techniek, geschiedenis en aardrijkskunde moest weten. Nou, hiervoor dus en ik heb gekeken in dat boek van die basiskennis en gekeken welke theorie, welke kennis is erover, gekoppeld aan de kerndoelen. En we zijn gaan nadenken: Wat willen we aan het einde van deze lesmodule bereiken? Dat is namelijk dat kinderen de verschillen en overeenkomsten weten als het gaat om de groei en ontwikkeling van mens, dier en plant. Hoe hebben ze zich geëvolueerd? Wat gebeurt er als één van die drie wordt geïsoleerd, hoe gaat dat dan? Dus, dat is het einddoel.

En nou ja, als ik er zo over praat, denk ik: het is ook vrij ambitieus en ik denk dat het ook belangrijk is. We hebben het vaak over hoge verwachtingen, maar volgens mij is dit een voorbeeld van hoge verwachtingen hebben van: Ik geloof gewoon, ik ga ervan uit dat mijn leerlingen het kunnen. En vervolgens zijn we een planning gaan maken. De kinderen moeten daarvoor ook even weten: Hoe is dan die groei en ontwikkeling van de mens, van dier, van plant? Dus daar zit een hele opbouw in en die benodigde voorkennis, ook hier in de les, die hebben we beschreven en iedere les komt daar een beetje bij. Dus je bouwt als het ware die kennis op. En, nou ja, we hebben dus al twaalf lessen gehad en de lessen hiervoor gingen over het begrip evolutie. Wat is de evolutietheorie? Waar komt dat vandaan? Wat betekent *survival of the fittest*? Dat zijn allemaal dingen die je eerst moet weten voordat je kunt vertellen over hoe die isolatie van populaties werkt. En als de omgeving verandert van een dier, wat doet dat dan met dat soort? En nou ja, een stukje biodiversiteit. En ook de kinderen die begrippen ook van tevoren aanleren, teksten over biodiversiteit lezen, met ze naar buiten gaan, die biodiversiteit zien en al dat soort voorkennis is allemaal nodig om te komen tot het begin van deze les. Maar ook hoe genen cellen aansturen, hoe genetische variatie zorgt voor voortplanting. Dus dat zit er allemaal nog voor, dus dat is wel even goed om te weten voordat we beginnen met de uitwerking van deze les.

En bij de introductie van de les hadden we een vraag gesteld van: Stel je voor dat er een scheur zou komen in de aardlagen, we hadden het al eerder ook over processen van de aarde, en er komt een aardverschuiving. Wat gebeurt er dan met die dieren op die plekken? Hoe gaat dat? Dus je neemt hen eigenlijk in de introductie mee in zo'n vraag en vervolgens gingen we voorkennis ophalen. En die voorkennis, die ook nodig is voor deze les. Dus: Op welke twee manieren kunnen soorten ontstaan? Nou door

kunstmatige en natuurlijke selectie; Wat is biodiversiteit en hoe ontstaat dat in die omgeving? Dat moeten ze natuurlijk begrijpen om te weten wat als er nou een scheur komt en die twee gebieden gaan uit elkaar? Wat betekent evalueren? Wat is muteren? En nou ja, bij de instructie van het concept, isolatie in dit geval, hebben we ook een tekst die we met de kinderen lezen. Dus in principe... Bij de wereld oriënterende vakken gebruiken wij altijd een tekst, dus we proberen taal ook te verankeren in wereldoriëntatie.

00:09:35 Tjip de Jong

Ja en die zoek je dan op. Hoe gaat dat dan? Kan je daar iets over zeggen?

00:09:38 Daisy Mertens

Ja, er is natuurlijk ontzettend veel literatuur en ook heel veel informatieve boeken. Ja, we zijn wel echt bezig zelf die boeken te lezen, want je moet wel weten waar je het kunt vinden. En dit is gewoon een tekst uit dat basiskennis boek van Natuur en Techniek.

Maar we zoeken ook andere teksten erbij, zodat de kinderen vervolgens deze tekst kunnen vergelijken met een andere tekst en kunnen zeggen: Oh, hier zien we een voorbeeld van hoe dat gaat bij twee verschillende populaties salamanders, maar misschien in de nieuwe tekst krijg ik weer nieuwe informatie over andere dieren en nog net wat meer uitleg over hoe die isolatie bij populaties werkt. En dan vergelijken ze ook die teksten en dan vullen ze dat aan. Qua taal wordt het ook heel rijk, want je hebt vervolgens ook een leesdoel, omdat je twee teksten met elkaar vergelijkt.

00:10:29 Tjip de Jong

Ja, het is dus niet meer apart begrijpend lezen, maar eigenlijk teksten gebruiken om bepaalde kennis te verdiepen, toe te voegen rondom het centrale thema. Marianne, als je het zo hoort, dat is natuurlijk wel indrukwekkend, hè? Ja, fantastisch, even als onderzoeker als je zo luistert en we zetten even de bril van onderzoeker op. Wat valt je dan op als je even zo naar het beginnetje van Daisy's lesopbouw en voorbereiding luistert? Wat zien we?

00:10:51 Marianne Boogaard

Wat ik hoor bij Daisy is dat ze heel veel dingen gebruikt waarvan we weten uit onderzoek dat ze heel belangrijk zijn voor het opbouwen van kennis. Waar je mee begint, is goede uitleg van de begrippen die je nodig hebt. En daar zit natuurlijk, als het gaat om leerlingen uit achterstandssituaties en leerlingen met ouders met meer opleiding of uit een gezin waar dat vaker voorkomt, daar zit een groot verschil. En doordat je juist alle kinderen diezelfde basisbegrippen meegeeft, krijg je ook dat ze allemaal kans krijgen om goed te leren. Want eigenlijk speelt taal een heel belangrijke rol bij leren en je bouwt vanaf dat je heel klein bent aan een woordenschat, maar dat is eigenlijk complexer dan

dat je een soort stickertje op een voorwerp plakt. We hebben niet in ons hoofd allemaal een soort lang woordenboek waar al die betekenissen in zitten, maar we hebben in ons hoofd een soort netwerk van allerlei concepten, die steeds verder uitgebreid en verdiept worden. En juist als je meer weet, over een concept bijvoorbeeld. Ja, kleuters zal je heel veel doen over handen en voeten en ogen, alles wat je kan zien aan het menselijk lichaam. Maar al die kennis hebben die kleuters later in groep 7/8 nodig om iets te kunnen begrijpen over het spijsverteringskanaal en hoe het gaat met voedsel dat je binnenkrijgt. Dus je bouwt dat netwerk van kennis. Dat moet je eigenlijk steeds verder uitbreiden en verdiepen.

00:12:30 Tjip de Jong

Groter en groter maken.

00:12:31 Marianne Boogaard

En dat vind ik zo mooi aan hoe Daisy het aanpakt. Zij neemt inderdaad een thema bij de kop en goed let op: Hoe kunnen we nou die kennis die kinderen al hebben en de dingen die ze al weten, hoe kunnen we dat verbinden met steeds nieuwe kennis en nieuwe begrippen? Zodat het netwerk eigenlijk verbreedt en verdiept. Dus je krijgt steeds meer stukjes informatie als je die goede informatie hebt over een begrip. Als je weet van een hond die heeft vier voeten, en een harige vacht en die zegt *Woef*. Dan is dat een begin, maar op een gegeven moment wil je ook dat kinderen weten dat het een zoogdier is. Maar dat dat soort kennis moet je waarschijnlijk...

00:13:16 Daisy Mertens

Dat er verschillende soorten zijn en dan kun je daarop voortbouwen.

00:13:17 Marianne Boogaard

Ja, dat je hulphonden hebt en waakhonden en ja.

00:13:22 Daisy Mertens

Precies! En dan kom je uiteindelijk... Dus daar zit ook een bepaalde opbouw in. En wat nu... Eerder, een aantal jaar geleden, als je ook kijkt naar de methodes, dan wordt er ook begonnen met een quizje of een mening of een kijkplaat. Maar als je dan geen kennis hebt, hoe kun je dan echt meepraten over een kijkplaat waar, nou ja, een afbeelding staat van een Romeinse limes? Want wat kan je dan zeggen? Ja, een harnas en een leger en ik zie ja mannen. Dus het is heel beperkt en het is ook zo als je kijkt naar bijvoorbeeld het gaan naar musea. Als je naar het Anne Frankhuis gaat en je hebt weinig kennis over de Tweede Wereldoorlog en je leest een gedeelte uit haar dagboek. Ja, de inleving die je hebt is veel anders, hè? Maar als je die kennis hebt en als je de tijdlijn weet en als je weet dat er stakingen waren in die tijd en dat heel geleidelijk aan de Joden steeds minder mochten. Dat geeft een hele andere beleving. Ook als je door die

kennis... En als je dan vervolgens een dagboek leest en het zorgt dat je meer inlevingsvermogen hebt dan komt dat nog dieper bij elkaar en...

00:14:47 Marianne Boogaard

Mag ik iets aan jou vragen? Want ergens zijn die quizjes en praatplaten bedoeld misschien voor de leerkracht ook om erachter te komen: Waar kan ik aansluiten bij wat de kinderen al weten? En hoe doe jij dat dan als leerkracht?

00:15:02 Daisy Mertens

Ja, ik denk dus heel goed na van tevoren over dat hele curriculumontwerp en de planning en ik vind een kennisquiz of een praatplaat zet ik ook in. Alleen doe ik dat wel op het moment, in het geval van die Romeinse limes, dat ze al kennis hebben gehad over wat zijn nou die limes? Hoe zien die grenzen... De limes zijn de grens en hoe zien die grenzen dan eruit? En waarom zijn die grenzen juist daar? En als je dan een praatplaat zien, dan gaan ze heel anders in dat gesprek en ik verwacht ook, en dat zie je ook dat de leerlingen meer zelfvertrouwen hebben om erover te praten en om inbreng te hebben.

00:15:44 Tjip de Jong

Ja want ze weten meer, ze kunnen meer meepraten en wat je eigenlijk zegt is erg interessant is. Dan ben je eigenlijk vooraf aan het doen. Je bent al in je ontwerpen aan het kijken: Welke activiteiten, welke vormen ga ik inzetten? Maar eigenlijk altijd verbonden met het idee van veel kennis aanreiken, zodat ze meer weten, meer gaan zien, zodat je een beter gesprek kunt voeren. En heeft dat ook weer relaties met zelfvertrouwen? Met ja, motivatie? Kan je daar iets over zeggen? Je hoeft niet allerlei onderzoeken nu aan te halen, hoor, maar hoe werkt dat dan?

00:16:12 Marianne Boogaard

Ja, belangrijke voorwaarden voor leren, en dat zullen wel veel leerkrachten meekrijgen van de principes van Marzano, is dat je een positief beeld hebt over jezelf en wat jij kunt leren. En ja, als je kinderen veel ervaring geeft van: Oh ja, daar weet ik niks van of dat wat ik weet is niet belangrijke kennis op school, dan neemt dat af en dan neemt ook de motivatie om te leren af. Dus het is heel belangrijk juist om ze wel dat soort succeservaringen, die kennis die je al aanreikt en hun de kans te geven om te laten zien en om van daaruit verder te kunnen. En dat geeft ook zelfvertrouwen in leren en dat heeft een soort van vliegwieleffect, denk ik.

00:16:59 Tjip de Jong

Ja dus naarmate er een kennisarme omgeving is, dan kan het heel goed zijn dat leerlingen op een gegeven moment minder motivatie, minder plezier krijgen in leren en het gevoel krijgen dat ze het niet kunnen. Met name deze doelgroep is het eigenlijk iets

wat je wilt voorkomen. Vandaar ook dat je op deze manier heel doordacht nadenkt over je curriculum. Maar leer je nou ook niet heel erg veel van dit soort thema's, want jij vertelde net al een paar dingen waarvan ik dacht: Dat weet ik eigenlijk ook niet meer heel goed. Hoe zit dat dan?

00:17:21 Daisy Mertens

Ja ik leer er ontzettend veel van. Dus ieder thema duik je er weer helemaal in. En wat ik ook net zei, daardoor begrijp ik nu waarom ik die basiskennis toen ik op de Pabo zat ook moest weten. Maar op de pabo ben ik daar ook niet... Heb ik daar niet per se iets mee hoeven doen. Of ik weet niet meer, maar niet op deze manier. En ja, dus je wordt er zelf ook slimmer van, het verrijkt jezelf ook. En ik denk ook, dit thema hebben we nu vorig jaar ontworpen, als ik het nog een keer zou geven, kan ik nog een diepere laag gaan. Of kan ik nog andere teksten daarbij vinden of ja, we werken ook met formatief handelen...

00:18:04 Tjip de Jong

Gaan we even belletje drukken. ***geluid van een bel**** Formatief handelen moeten we even uitleggen voor degene... Ja, misschien dat je dat wel hebt gehoord. Kunnen we het even bij de kop pakken: wat bedoelen we daarmee?

00:18:14 Daisy Mertens

Ja, eigenlijk... Je haalt informatie op, je denkt als het goed is van tevoren heel goed na over je les, en dan haal je informatie op bij je leerlingen. En op basis van die informatie, dat kan middels bijvoorbeeld wisbordjes zijn, dan kun je weer beslissingen nemen om daar vervolgens weer een vervolgactie op te zetten. En nou ja, je kan dus een manier om dat te doen is te werken met diagnostische vragen, dus je stelt eigenlijk vragen aan de leerlingen over zo'n concept en in dit geval over het woord isolatie. En dan geef je antwoordopties en je denkt van tevoren al na welke misvattingen zouden er kunnen zijn in dat concept over isolatie van populaties. En daar ga je antwoordopties op bedenken en dan ga je ook nadenken van: Hoe wil ik dat de kinderen dit toelichten?

Ze kunnen kiezen uit die opties, je laat de wisbordjes in de lucht houden, want ik vind het ook belangrijk dat ze eerst zelf nadenken. Dus antwoord geven, daarna overleggen met schoudermaatje. Wil je nog iets aanpassen? Bijvoorbeeld een oefening die we hebben gedaan in deze les is: Welk van de twee onderstaande begrippen passen het best bij isolatie? Nou, de kinderen konden kiezen uit kunstmatige selectie, natuurlijke selectie, mutaties en uitsterven. En ja, de kinderen gaan dus zelf nadenken van: Welke past het best? Welke passen het best? Waarom? Ja, dus daar zit ook een hele gedachte achter, maar wel...

00:19:42 Tjip de Jong

Mooi! En wat je dus eigenlijk doet is ook vanuit die kennisrijke instructie en kennisrijke dagen dat je met de leerlingen werkt nadenken over: Wanneer kan ik verder en hoe kan ik verder? Hoe kan ik mijn les eigenlijk opbouwen in plaats van dat je misschien, ja... Je kan geneigd zijn te kijken naar de methode of dus nou we gaan nu die toets doen. Klopt dat?

00:19:59 Marianne Boolaard

Daar dacht ik precies aan. Het is heel anders dan toetsen, weten ze alles al? Maar je wilt echt weten: waar staan ze in hun kennisontwikkeling en wat zijn de stappen waar vandaan ik ook verder kan? En wat ook leuk is, is dat je echt kinderen actief vragen stelt. Dus je kan ze de tekst laten lezen, maar dan is het nog niet eens altijd zo makkelijk om de kennis die je hebt daar ook bij toe te passen en door wat jij doet, door ze vragen mee te geven en dat tijdens het lezen te laten uitzoeken help je ze ook om, nou ja, dan activeer je de voorkennis. En help je ze ook om de kennis die ze al hebben, de verbindingen te zoeken.

00:20:48 Tjip de Jong

Dat is ook interessant wat Daisy net zo toelichtte hoe de lessen eruit zien. Dat is een heel actief, interactief uur of drie kwartier. Het is niet zo dat je alleen maar aan het zenden bent. Je bent eigenlijk best wel geregeld aan het checken: wisbordjes, schoudermaatjes, op het bord schrijven. Het is vrij interactief.

00:21:04 Marianne Boolaard

Ja, wat ik ook leuk vind, is dat er ook heel veel vaardigheden inzitten die je nodig hebt om zelfstandig verder te kunnen leren. Dus wat ze ook leren is vragen stellen, oplossingsstrategieën bedenken, van mening verschillen en kijken hoe je daaruit komt, onderzoeken wat goede argumenten zijn, waar je betrouwbare kennis kunt vinden en welk kennis je misschien met een korreltje zout zou moeten nemen. Dus al die vaardigheden zitten er ook in. En ja, je kan van alles zeggen over.... Vaak vinden leerkrachten het moeilijk om kinderen die minder kennis van huis uit meebrengen onderzoekend te laten leren. Dus dan krijg je snel van: Nou, laten we ons maar focussen op de basis dingen van taal en rekenen, maar dan mis je eigenlijk de kans om die kinderen meer kennis mee te geven, maar ook om ze die vaardigheden mee te geven. Over: hoe kom ik dan aan meer kennis?

00:22:07 Tjip de Jong

Daisy, hoe doe jij dat dan? Ik kan me voorstellen dat je als leerkracht signaleert dat de ene leerling wat meer weet over dit thema of meer heeft gelezen. Hoe zorg je dat je gelijkmatig in die opwaartse beweging blijft?

00:22:21 Daisy Mertens

Nou ja, je doet dat eigenlijk door heel goed na te denken... van en ook heel willekeurig te zijn, bijvoorbeeld in het geven van je beurten dus ook met beurtenstokjes te werken. Omdat je dan eigenlijk de norm voor iedereen gelijk houdt. Dus ja, je zou kunnen inschatten, maar dat vind ik altijd last. Ik doe dat zelf niet. Ik doe dat door blanco erin te gaan. Maar je zou kunnen inschatten dat een leerling meer weet dan die ander. Maar doordat je die willekeurige beurten geeft, ontkom je er niet aan om die andere leerling ook een beurt te geven die misschien minder weet en daardoor verwacht je ook, ze kunnen het allemaal. Op dat moment weten ze misschien niet het antwoord, maar dan is het ook aan mij als leraar, en daar komt dan mijn professionaliteit en een vakmanschap/vrouwschap, kijken om daar in dat moment iets mee te doen. Misschien moet ik nog een stukje terug lezen in de tekst die we hebben behandeld. Of misschien moet ik de definitie nog een keer herhalen en hem of haar het opnieuw te laten herhalen. Maar wat ik zo mooi vind aan formatief handelen is: je haalt dus informatie op, dus je stelt de leerlingen vragen. Maar ik krijg informatie als ik vragen stel en daar kan ik wat mee doen. En omdat je die informatie krijgt, heb je een legio aan beslissingen die je kunt nemen.

En nog even ook over dat punt van taal, rekenen en die basisvaardigheden. Bij de Onderwijsraad, hebben we laatst een rapport over uitgebracht, noemen we het essentiële vaardigheden. Ze zijn essentieel, maar daar zeggen we ook: veranker dat nou in andere vakken, zodat je op die momenten dat je wereld oriënterende vakken aan het doen bent, of je bent muziek aan het doen. Daar zijn ook concepten die je kan aanbieden en dan kun je ook werken met teksten als je wilt uitleggen wat een banjo is of hoe bepaalde ritmiek werkt. Dus benut nou alle momenten die je hebt om taal en rekenen aan te grijpen en dan hebben alle leerlingen ook meer tijd om dat te verwerven, te ontwikkelen. En dat is ook wat we in taal en rekenen in het vizier zeggen. En dan moeten we daarvoor ook samenwerken met elkaar in het onderwijs, ook in het vo en buiten je eigen vak kijken. Maar hoe kan ik bijvoorbeeld bij aardrijkskunde endogene en exogene... Als ik dat uitleg, hoe kan ik dat uitleggen? Misschien moet ik dan even met mijn collega van Nederlands overleggen, heel simpel. Leg die woorden uit, geef de definitie, misschien heb je nog een leuke of interessante rijke tekst gevonden of weet je collega van Nederlands dat. En op die manier komt dat op alle manieren terug, waardoor die gelijkheid voor alle leerlingen ook wordt vergroot.

00:25:20 Tjip de Jong

Mooi, ik wil nog even naar een ander thema. Als je nou met wetenschappelijke thema's of kennisrijke thema’s aan de gang gaat, zoals ik noem oerknal, DNA maar net kwam Anne Frank ook even naar voren. Ik kan me voorstellen dat dat op gespannen voet kan staan met bepaalde opvattingen die mensen of jongeren soms hebben. Omdat ze iets niet weten of omdat ze misschien iets geloven. Hoe ga je daar nou mee om in de klas?

Kom je dat ook tegen, of is dat iets wat ik nu alleen maar bedenk wat helemaal niet speelt?

00:25:43 Daisy Mertens

Dat was vorige week nog aan de hand in ons thema over zonnestelsel en heelal. We hadden ook weer een raamwerk gemaakt samen met Erik Meester, die daar overigens ook in zijn boek *Wetenswaardig* heel veel handvatten voor geeft hoe je dat doet. En de tweede les ging dus over het ontstaan van ons zonnestelsel en het heelal. Daar komt natuurlijk die oerknal bij kijken en ik vind het dan aan mij om van tevoren te bedenken. Ik heb super veel diversiteit in mijn klas. Er zijn kinderen die islamitisch zijn, veel kinderen. Dus hoe ga ik dat oppakken? Hoe ga ik die les geven? Moet dat terugkomen in het doel? We hadden nu hoe het heelal en het zonnestelsel is ontstaan volgens wetenschappers. Want wij hebben daar ook een idee over, dus dat vraagt ook dat je van tevoren nadenkt en tactvol bent in je communicatie, hoe ga ik dat communiceren? En de kinderen lazen een tekst over: Het begon met een klontje om die oerknal te illustreren. En toen zeiden ze van: Ja, maar hoe was dat klontje er dan? Dat was toch een God? En op dat moment kun je, als je daarover hebt nagedacht, kun je ook zeggen: Volgens de wetenschap is het dit en andere mensen geloven dit en dan is er eigenlijk geen moeilijk gesprek aan de hand.

00:27:12 Tjip de Jong

Dat komt ook wel weer neer op toch *deliberate practice,* hè? Goed voorbereiden, goed ontwerpen. Want Marianne, dit soort thema's spelen natuurlijk, zijn heel actueel in het Nederlands onderwijssysteem. Hoe kijk jij daarnaar naar dat balanceren dat bepaalde mate van tact rondom kennis van de wereld hebben?

00:27:24 Marianne Boolaard

Ja, Ik denk zeker dat dat heel erg belangrijk is om daarbij stil te staan. Hoe je het zo maakt dat iedereen zich veilig kan blijven voelen in jouw groep en bij het verhaal wat jij vertelt. En je wilt ook niet dat dat er kinderen enorm in de knel komen tussen wat ze op school horen en wat ze thuis leren. Dus het is ook belangrijk dat je als leerkracht actief op zoek gaat naar wat weten kinderen nou? Wat krijgen ze nou eigenlijk mee vanuit hun huis? En dan is dit één voorbeeld dat weten de meeste wel, maar je kan ook heel goed op zoek gaan met kinderen samen naar hun buitenschoolse kennisbronnen. Dus dan geeft het jezelf als leerkracht ook nog meer handvatten.

00:28:16 Tjip de Jong

Ja interessant, eigenlijk zeg je daarmee: Daarmee ben je werk aan het maken van kritisch denken van nadenken over wat je zelf weet, op welke opvattingen die gestoeld zijn. En dat kan je zelfs met leerlingen doen. Het doet me een beetje denken aan het onderzoek van Monique Volman over buitenschools leren.

00:28:28 Marianne Boolaard

Daar zal ook al wel een podcast voor zijn of komen.

00:28:32 Tjip de Jong

Jazeker, een publicatie. Ik zal ook even een linkje plaatsen bij de shownotes. Dus je zegt dat kan je dus eigenlijk met je leerlingen samen doen.

00:28:40 Marianne Boolaard

Ja, we hebben daar in een onderzoek met de Werkplaats Onderwijsachterstanden Amsterdam met leerkrachten samen een aantal lessen ontwikkeld die je helpen als leerkracht om die kennisbronnen te ontdekken, maar ook om ze vervolgens in te zetten. Kinderen kunnen soms ook heel trots worden van het besef dat onze cijfers in feite uit het Arabische cijfersysteem komen. Dat helpt hun ook weer om zich gewaardeerd te voelen.

00:29:12 Tjip de Jong

En doordat je dan ook meer weet, kan ik me ook voorstellen dat je je sterker voelt om je uit te spreken, om te vertellen hoe je hoe je ergens naar kijkt of waar je in gelooft of wat je thuis doet.

Mooi, interessant, het komt eigenlijk heel mooi bij elkaar in die zin, hè? Kennis van de wereld, wetenschap, maar ook oog hebben voor persoonlijke opvattingen zoals...

00:29:28 Marianne Boolaard

Ja, ook oog voor wat je zelf allemaal wel en niet weet. Je kan dat niet allemaal weten als leerkracht, maar je kan er wel naar op zoek gaan denk ik.

00:29:35 Tjip de Jong

Hé nou is de tijd op school beperkt hè? Je moet goed kiezen wat je wel en niet doet: rijke bronnen, goed nadenken over je lesontwerp, kennis van de wereld overdragen. Hoe bepaal je dat nou wat je wel en niet doet? Als je nu luistert en denkt: ik wil hier wat mee. Kunnen we eens wat handreikingen schetsen? Kan je een beginnetje maken als je zo terugblikt op de podcast?

00:29:57 Marianne Boolaard

Nou ja, als het gaat om kennis van de wereld, heb je gewoon kerndoelen voor wereldoriëntatie. Ik denk dat dat al een mooie houvast geeft. Zeker als je dat zo breed opvat dat je die ook in lessen over taal of begrijpend lezen dat je die gebruikt om juist aan dat soort onderwerpen te werken. Want wat nogal eens gebeurt, is begrijpend lezen via losse teksten en dat lijkt dan gemakkelijker. Maar het nadeel is dat je dan eigenlijk

niet de diepgang bereikt en de verbindingen in de kennis zoals wat jij nu vertelt. Dus dat zou ik zeggen. En... nou ben ik het kwijt wat ik nou nog meer wou zeggen.

00:30:40 Tjip de Jong

Nou dan gaan we... Ik denk dat Daisy wel wat kan toevoegen.

00:30:42 Daisy Mertens

Ja, maar ook op de site van SLO heb je kennisinhouden, dus zo staat het eigenlijk heel kort welke kennis er is, maar ook die basiskennisboeken die ik al eerder noemde. Dat is ook een fijne bron, maar zeker ook die rijke teksten. Want we zeiden dat net al even, dat is misschien ook wel goed om expliciet te benoemen, maar de klas wordt dan dus een taalgemeenschap en zeker met deze leerlingen. Waar wordt die taalgemeenschap gecreëerd? Dat moet een gezamenlijkheid vanuit die kennis zijn en dan praat je met elkaar over dezelfde dingen en dan wordt het gemeenschappelijk vanuit die bepaalde ambitieuze doelen die je hebt en het praten over teksten is overigens ook ontzettend belangrijk en draagt ook bij in het begrip. Dus de rijke teksten zijn ook zeker een bron, maar die kapstok van de kerndoelen en....

00:31:40 Tjip de Jong

Ja echt werken aan een taalgemeenschap en misschien als ik je een beetje mag souffleren, maar waarmee jij mij triggerde in het begin van het gesprek dat er een doorlopende leerlijn is, waardoor je die wereld echt steeds groter maakt. Dus ook goed snappen hoe leren eigenlijk werkt.

00:31:53 Marianne Boolaard

Ja, ik denk dat het ook heel belangrijk is om met je schoolteam na te denken over een curriculum voor wereldoriëntatie, wat je kan opbouwen van groep een tot en met groep acht. Wat willen we nou echt dat kinderen aan het eind meenemen als ze naar het middelbaar onderwijs gaan? En dat past bij dat idee van leren gaat in cirkels die je steeds groter maakt.

00:32:17 Tjip de Jong

Ja, dus over je grenzen van je klas heen kijken en dat samen doen. Maar ik kan me voorstellen, dit begint kleiner. Dit begint bij een les, bij een periode zou je kunnen zeggen. Dus ook niet meteen heel groot starten en er maar even een succes van maken, maar na verloop van tijd natuurlijk met elkaar uitwerken. Interessant.

00:32:35 Daisy Mertens

Ja, je zou bijvoorbeeld kunnen beginnen, dit is een hele ontworpen lesmodule, maar ik kan me ook voorstellen dat luisteraars denken van: Ja, wij hebben een bestaande wereld oriënterende methode. Maar je kan al heel simpel beginnen met het kijken naar

een rijke tekst die past bij je thema en welke informatie kunnen kinderen daaruit halen? En dat vergelijken met de tekst in de wereld oriënterende methode. Dan zul je al vrij snel merken dat die teksten vrij arm zijn en dan vervolgens ga je een les bezien vanuit: oh welk concept staat hier centraal? Want vaak worden er echt vijf/zes concepten in een les gepropt, terwijl het eigenlijk dan zou moeten gaan over verstedelijking. En dan heb je ook weer daar die kapstok en dan middels die teksten en middels uitleg, maar ook bordwerk. Dat hoort er allemaal bij. Je kunt dat ook uitbouwen, ook met een bestaande methode die je al gebruikt.

00:33:36 Tjip de Jong

Kijken naar je bestaande methoden, teksten erbij zoeken. Het kan ook literatuur zijn, het kan aanvullende informatie zijn. Op die manier eigenlijk gaan doorbouwen, gaan ontwikkelen. Ja super interessant. Bordwerk wordt ook nog even genoemd. Wil je nog iets toevoegen?

00:33:48 Marianne Boolaard

Ja, ik dacht nog: Soms komen kinderen ook met iets. En dat is dan natuurlijk ook een prachtige ingang.

00:33:52 Tjip de Jong

Natuurlijk, prachting. Gebruik dat juist als ze iets weten of ergens iets over willen vertellen.

00:33:59 Daisy Mertens

Maar ook In de thema’s, want we hadden het over migratiestromen in Nederland en toen kwam het gesprek over gastarbeiders op gang. En ook die momenten, omdat die kinderen toen begrepen van: Ah zo is dat gegaan, zo zijn die ontwikkelingen gegaan, kregen we ook daardoor een goed gesprek.

00:34:20 Tjip de Jong

Ja, mooi. We zijn het eind gekomen van de podcast. Natuurlijk, heel veel besproken, was een hele rijke podcast, durf ik wel te zeggen. Misschien een laatste slot gedachte die we willen maken. Marianne, als iemand nu luistert en hier iets mee wilt doen. Wat zou jouw advies zijn aan de luisteraar? Het eerste waar je aan denkt?

00:34:37 Marianne Boolaard

Ja, inderdaad klein beginnen. Neem een thema wat jou ook zelf boeit, waarvan je weet dat het kinderen kan boeien. En ja, begin er gewoon aan. Je kan het per jaar opbouwen. Je hoeft niet alle thema's ineens te doen.

00:34:56 Tjip de Jong

Mooi. Daisy, laatste gedachte?

00:34:58 Daisy Mertens

Ik zou ook zeggen, zorg gewoon voor duidelijkheid in je thema. In methodes worden nu allerlei filosofische lestitels bedacht en de aarde als puzzel, maar begin gewoon met exogene en endogene processen en de binnenkant van de aarde. Dat volledig gewoon helder is waar je het over gaat hebben en zorg dat dat helder blijft en dat je aanhoudend met dat thema bezig bent. Maar ook, dat heb ik nog niet gezegd, maar nadenkt over welk leesboek ga ik dit thema lezen? Bijvoorbeeld bij het thema over de Romeinen laatst had ik de keuze uit twee prachtige boeken van Simone van der Vlugt: Slavenring en De rode wolf. Echte klassiekers, ik vind ze geweldig en toen heb ik gekozen voor De Rode Wolf. Het bezien van een Romeinse jongen die uiteindelijk naar een Germaans kamp gaat en niet vrijwillig overigens. Maar dat versterkt ook nog eens dat begrip van dat thema.

00:36:00 Marianne Boolaard

Omdat je je kan identificeren met zo'n persoon en dan dus zeg maar de wereld ook eens van een heel ander perspectief kan bekijken en verhalen zijn daarin heel belangrijk.

00:36:11 Tjip de Jong

Ontzettend mooi. Nou, ik denk dat dat een heel mooi slotakkoord is van een hele rijke podcast. Dankjewel voor jullie mooie introductie op het thema. Beste luisteraar, dit was een podcast in een serie van het programma Onderwijskansen. Check zeker even www.onderwijskansen.eu. Dit is een samenwerking van het NRO, de PO-Raad OCW en diverse onderwijs- en onderzoeksinstellingen. In de speakernotes van deze podcast staan alle bronnen nog even op een rij, mocht je dat nog even willen nalezen. Nou check dus zeker even www.onderwijskansen.eu en ik wil mijn gasten Marianne en Daisy hartelijk danken voor hun medewerking en vergeet natuurlijk niet te abonneren op deze podcast zodat je op de hoogte blijft van nieuwe afleveringen, nieuwe publicaties en nieuw onderzoek. Tot de volgende keer!